

УДК 72.03

КОМПОЗИЦІЙНИЙ АНАЛІЗ АРХІТЕКТУРНИХ ОБ'ЄКТІВ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ КОНСТРУКТИВНИХ НАВИЧОК ДИЗАЙНЕРІВ ІНТЕР'ЄРУ

БЛІНОВА Ірина

ВСП «Фаховий коледж мистецтв та дизайну КНУТД», Київ, Україна
bio.painting@gmail.com

У статті розглянуто основні аспекти формування об'ємно-просторового мислення та навичок композиційного моделювання, а також визначено роль та місце дослідження виразних архітектурних аналогів у розвитку формотворчих здібностей у дизайнерів архітектурного середовища та інтер'єру.

Ключові слова: дизайн, архітектура, формоутворення, композиція, викладання.

ВСТУП

Побудова виразної композиційної форми – це тривалий процес, пов'язаний з творчим пошуком, аналітичним осмисленням ідеї та знаходженням оптимального способу її візуального втілення в конструкції та матеріалі. Ця діяльність вимагає здібностей, а також комплексних знань і вмінь, що дають можливість реалізувати ідею у виразних з естетичної та функціональної точки зору формах та об'єктах.

У процесі підготовки майбутнього спеціаліста в галузі дизайну важливе місце посідає дослідження та аналіз характерних та виразних архітектурних зразків, які представляють інтерес з огляду комплексного застосування в них принципів пластичного моделювання форми, використання композиційних прийомів, поєднання матеріалів та конструкцій, які чітко демонструють весь набір художніх елементів, засобів та понять, з якими стикається майбутній дизайнер у процесі теоретичного освоєння таких дисциплін як «Композиція» та «Формоутворення».

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Одним із головних принципів професійної підготовки дизайнера є розвиток вміння оперувати абстрактними категоріями, художніми образами в практичній площині з орієнтацією на функціональне призначення.

Однак майбутнім фахівцям не завжди вдається пов'язати абстрактні поняття, засвоєні теоретично, з їхнім наочним проявом в навколишньому середовищі.

Частою є ситуація, коли здобувач дизайн-освіти проявляє задовільний в цілому рівень розуміння принципів композиційного формоутворення, демонструє його в лабораторних умовах, але в практичній ситуації, коли стикається безпосередньо з реальністю та конкретними задачами, зовнішніми

обставинами, різноманітними технічними, кліматичними, географічними та іншими умовами, він виявляється неспроможним застосувати їх у повній мірі. І в такому випадку кращим результатом діяльності проектувальника може стати продукт, який або наслідує раніше знайдені форми, або виконує суто утилітарні функції. Художній аспект в такому випадку як правило опускається, виражається слабо, тобто, головної мети – художньої трансформації середовища (об'єкту, елементу) – досягти не вдається.

Буває і навпаки – коли високі креативні здібності на практиці не підкріплені відповідним рівнем конструктивних навичок, що надзвичайно ускладнює реалізацію задуманого дизайн-об'єкту.

Для того, щоб допомогти здобувачу дизайн-освіти перейти від теорії до практики проектування та до реалізації творчої ідеї, ефективним методом є дослідження та аналіз знакових архітектурних об'єктів в контексті застосування основних законів композиції та формоутворення.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Дизайнери інтер'єру, середовища, ландшафтні, промислові дизайнери працюють з об'ємами та масами у просторі, формують його, а значить, безпосередньо впливають на якість життя людини. Організація простору з естетичної точки зору починається з роботи з композицією і формами.

Предмет «Композиція» знайомить з універсальними законами, засобами та прийомами, а «Формоутворення» вчить як з їх допомогою створювати нові художні форми. «Студента необхідно від початку познайомити з тривимірними експериментами, тобто елементами «спорудження», а саме з композицією в просторі разом із різноманітними вправами в матеріалі» [1; с. 113]. Серед усіх просторових мистецтв архітектура є найбільш виразним прикладом організації простору у відповідності потребам людини. У своєму найвищому прояві архітектура ілюструє стан розвитку людства, включаючи всі важливі історичні етапи. Тому важливим у процесі творчої реалізації ідеї є вміння аналізувати спадщину відомих архітекторів та дизайнерів. Досвід майстрів завжди розуміється як нормативний зразок і використовується в навчальному процесі дизайн-освіти. «Архітектор-творець народжує авторське бачення, свою пластичну мову – персональну цілісну систему методів і принципів, яка складає суть сучасної архітектурної парадигми» [2; с. 7].

Одним із основних розділів «Формоутворення» є розділ, присвячений об'ємно-просторовій композиції. Способи пластичного моделювання об'ємних форм, їхній тектонічний характер та морфологічні особливості утворюють велике поле для досліджень на основі аналізу знакових архітектурних об'єктів.

На сучасному етапі розвитку дизайн-освіти важливим джерелом навчання є ті об'єкти світової архітектури, які в XX столітті визначали розвиток дизайну і нині продовжують впливати на його тенденції. XX століття стало періодом зміни творчих задач, які поставали перед мистецтвом, архітектурою та дизайном; була розроблена нова система композиційних прийомів, здатна швидко реагувати на потреби суспільства, не втрачаючи при цьому своєї художньої та естетичної цінності. Важливу роль в цьому процесі відіграли дві художні школи початку XX століття – німецька «Баугауз» та радянська «ВХУТЕМАС». Розроблений ними курс з об'ємно-просторової композиції вчив

поетапно підходити до самостійної композиційної роботи, в якій найпростіша форма розумілася як естетично і функціонально значуща величина.

В процесі навчання майбутні дизайнери виконують багато завдань, пов'язаних з вивченням пластичних особливостей форми та її візуального сприйняття у просторі з різних точок зору, набуваючи навичок стереометричного бачення. Спираючись на принципи геометричної побудови цілісної форми, студенти засвоюють методи трансформації та комбінаторики, вивчають прийоми пластичного моделювання форми, знайомляться з варіативним підходом до пошуку найбільш виразної композиційної форми, простої чи складної. Це тривалий та копіткий процес; не кожному студенту вдається швидко навчитися виявляти виразні властивості форми в композиціях різного ступеня складності.

Зокрема, вивчення основних властивостей форм (композиційні елементи, активність і пасивність форми, її величина і маса, фактура, колір, світло тощо) супроводжується засвоєнням прийомів пластичного моделювання: фактурування, врізання, пронизування, зрізання, накладання, членування, нахилання, зміщення тощо. Розгляд і аналіз архітектурних пам'яток, які наочно демонструють використання таких прийомів на практиці, допомагає формувати розуміння того, як можна досягти цілісності композиційної організації форми, при якій кожний елемент входить в загальну структуру і підпорядковується єдиній художній ідеї; студент має вміти за допомогою простих геометричних тіл – куба, конуса, циліндра тощо – побудувати гармонійну композицію, сповнену художнього смислу.

Можна навести чимало прикладів у модерній світовій архітектурі, але тематично та соціально близькими за сприйняттям є будівлі університетів, коледжів, окремих факультетів, студентських кампусів, бібліотек, – всіх типів споруд освітнього та науково-дослідного спрямування. Зокрема, будівля Факультету фармакології та центру розробки і дослідження лікарських препаратів університету Британської Колумбії (Канада), спроектована архітектурною фірмою з Монреалю «Saucier + Perrotte architectes» (2012 р.) – виразний приклад виявлення об'єму форми за допомогою прийому членування; комплекс будівель Хайфського університету (Ізраїль, 1965–1973, 1997 р.), спроектований бразильським архітектором Оскаром Німейєром – є прикладом співставлення контрастних об'ємів та використання прийому врізання; а Центр дизайну Sharp Коледжу мистецтв і дизайну Онтаріо (Торонто, Канада, 2014 р.), спроектований бюро «all Design» – приклад співставлення маси і простору.

В рамках вивчення засобів об'ємно-просторової композиції студенти досліджують поняття «тектонічність», «пропорції», «симетрія», «асиметрія» «рівновага», за допомогою яких властивості форми об'єднуються в художню систему. Світова архітектура освітніх закладів також дає безліч виразних прикладів цьому: Інститут громадської політики і міжнародних відносин ім. Іссама Фареса Американського університету в Бейруті (Ліван, 2014), спроектований бюро Zaha Hadid Architects; Центр фундаментальної фізики імені Пітера Огдена при Університеті Дарема (Великобританія, 2017), за проектом архітектора-деконструктивіста Данієля Лібескінда та ін.

Прийоми побудови об'ємно-просторової композиції передбачають передусім використання категорії «простір» і ступеня його замкненості, а також композиційного характеру – динамічність чи статичність, форма плану, напрям композиційних осей, використання модульних сіток. Приклади: модернізований Освітній центр університету Утрехта (Нідерланди, 1997), за проектом бюро Рема Колхаса «Office for Metropolitan Architecture»; Кампус Політехнічного університету імені Мухаммеда VI (Марокко, 2011–2016), побудований за проектом іспанського архітектора Рікардо Бофілла.

Наскладнішим етапом навчання є навички передачі образності та асоціативних уявлень, які може виражати об'ємно-просторова форма – тобто, йдеться про метафоричність в архітектурі. Характерні приклади: Бібліотека Вільного університету (Берлін, Німеччина, 2007), виконана за проектом архітектурного бюро «Foster+Partners», – завдяки своїй сферичній формі вона отримала назву «Берлінський мозок»; Інноваційний бізнес-інкубатор школи менеджменту «Isenberg» Університету Массачусетса (США, 2019), збудований за проектом бюро «Vjarke Ingels Group», – будівля має форму петлі. Отже, побудова асоціативного ряду можлива через розкриття морфологічних особливостей об'єкту, а у своєму вищому прояві – через систему образів, які розкривають основну ідею композиції.

ВИСНОВКИ

Системність художнього мислення, просторова уява, вміння самостійно переносити знання для вирішення нових задач – ось важливі умови успішної професійної діяльності. До цих якостей необхідно додати уміння систематизувати та аналізувати інформацію. Вивчаючи аналоги, студент вчиться розшифровувати композиційні прийоми та методи, виявляти логічний взаємозв'язок між всіма компонентами об'ємно-просторової композиції об'єкту. Корисним також є дослідження умов проектування того чи іншого об'єкту: як архітектор (дизайнер, проектувальник) вирішував і долав труднощі, враховував соціальні умови (наявні та прогнозовані), особливості середовища. Такий досвід вчить майбутні покоління дизайнерів справлятися з різноманітними обставинами у проектній роботі, головна мета якої – перетворювати простір за законами краси та гармонії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гропиус В. *Границы архитектуры*. М.: Искусство, 1971. 287 с.
2. Дучев М. В. Современные авторские концепции архитектурно-художественного синтеза. *Известия КГАСУ*. 2012. № 1 (19). С. 7–15.

BLINOVA I.

COMPOSITIONAL ANALYSIS OF ARCHITECTURAL OBJECTS IN THE PROCESS OF FORMING CONSTRUCTIVE SKILLS OF INTERIOR DESIGNERS

The article discusses the main aspects of the formation of volumetric-spatial thinking and skills of compositional modeling, and also determines the role and place of research of expressive architectural analogs in the development of the ability to shaping in the designers of the architectural environment and interior.

Key words: design, architecture, formation, composition, teaching.